

פניני הפרשה

פנינים נפלאים לפרשת מטות-מברכי

שנלקטו ע"י הרב אברהם פוליאס

גליון מס' 247

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' (פרק ל' פסוק ב')
כתוב ברש"י ד"ה "ראשי המטות" חלק כבוד לנשיאים, ללמדם תחלה, ואחר כך לכל בני ישראל, ומנין שאף שאר הדברות כן, תלמוד לומר וישבו אליו אהרן וכל הנשיאים בעדה וידבר משה אליהם, ואחרי כן נגשו כל בני ישראל ומה ראה לאומרה כאן, למד שהפרת נדרים ביחיד מומחה, ואם אין יחיד מומחה, מפר בשלשה הדיוטות.

יש להבין את דברי רש"י מדוע הוזכרו הנשיאים בראשיתיה של הפרשה העוסקת בעיקר הנדר והרי הנדר עצמו אינו תלוי בראשי המטות אלא רק בעקירת הנדר ואם הוזכרו הנשיאים בראשיתיה של הפרשה משמע שעיקר חלות הנדר תלוי בהם?

וביאר אדמו"ר מסוכצוב שהרי כל המושג של נדר בו יכול האדם להוסיף על עצמו איסורים שלא נצטווה בהם והוא דבר פלא הרי הנאסר בנדר דומה לאיסורי תורה וכיצד יש בכוחו של האדם לחדש איסורים כאיסורי תורה אך באמת שאין האיסור הבא מחמת הנדר דומה לאיסורי התורה שהרי לאיסורי התורה אין הפרה והתרה עולמית מה שאין כן נדרים הניתנים להתרה בשאלת החכם ואם כן כל מה שחידשה התורה לאדם את האפשרות לאסור על עצמו בנדר הוא רק בגלל שאין איסור זה דומה לאיסורי תורה כיון שניתן להתרה ונמצא שעיקר חלות הנדר תלוי בראשי המטות היכולים להתירה.

שם:

כתוב ברש"י ד"ה "זה הדבר" משה נתנבא בכה אמר ה' כחצות הלילה, והנביאים נתנבאו בכה אמר ה', מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר.

כיצד אמר משה "זה הדבר אשר ציווה ה'" וכי היכן מצינו שנצטווה משה על פרשת נדרים והרי לא נאמר קודם לכן "וידבר ה' אל משה לאמור איש כי ידור וכו'?"

וביאר הרשב"ם על פי דברי רש"י כאן שרש"י מפרש את דברי משה רבינו "זה הדבר" באמרו, ו"משה נתנבא בכה אמר ה' כחצות הלילה, והנביאים נתנבאו בכה אמר ה'" מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר", וההבדל בין כה אמר לבין זה הדבר הוא שלשון כה אמר משמעותו אמירת דבר ה' שניתנה בנבואה אך זה הדבר פירושו דבר ה' עצמו ומשה רבינו שהיתה דרגת נבואתו עליונה עד ששכינה מדברת מתוך גרונו היה למעלה מדרגת הנביאים והתנבא זה הדבר כי הדיבורים שיצאו מפיו כאילו נאמרו מפי הדיבור ממש שהרי השכינה מדברת מתוך גרונו ואם כן כאשר משה רבינו אומר "זה הדבר אשר ציווה ה'" הרי זה כאילו נאמר "וידבר ה'".

ושמע אביה את נדרה ואסרה אשר אסרה על נפשה והחריש לה אביה וקמו כל נדריה וכל אסר אשר אסרה על נפשה יקום (פרק ל' פסוק ה')

למה התורה התירה להפר נדרי בתו ולא נדרי בנו?

וביאר בספר טעמא דקרא משום שהפרת הבעל הוא דכיון שנדרה נדרי עיניו נפש או בינו לבינה וכל זה הפסד לבעל שאשתו נחלשת ולכן התירה התורה שיפר והכי נמי שהאב שרשאי למכור את בתו ולקדשה ואם כן כשנדרה נדרי עיניו נפש ונחלשת היא מפסידה לו הדמים ועוד שהבעל לא ירצה אשה נדרנית ולכן אמרה התורה שיכול להפר מה שאין כן בבן דלא שנא זה, וזוה הטעם שנערה מאורסה אביה ובעלה מפירין יחד שאם הבעל לא איכפת לו מה איכפת לאב הרי כבר נתארסה בלאו הכי ולכן אם האב לא איכפת ליה אין הבעל בעצמו יכול להפר שהרי בידו שלא ישאנה דמה טעינה דאין הבעל מיפר בקודמין דהוי לומר שלא לקחתה אבל אם מקפיד על הנדרים ועבד כנעני שגופו קנוי אין צריך כלל הפרה אבל אישה ובת שאין גופן קנוי לגמרי נתנה התורה

דין הפרה ועו"ל דלהכי אמרה התורה להפר נדרי בתו ולא נדרי בנו משום שהבת שפטורה מתלמוד תורה בודאי נודרת על דעת אביה וכמו כן משום האי טעמא יכול הבעל להפר נדרי אשתו דבודאי נודרת על דעת בעלה אבל בן כיון שמחוייב בתלמוד תורה ולומד תורה אפשר שדעתו עדיפא משל אביו ואינו נודר על דעת אביו.

ואם הניא אביה אתה ביום שמעו כל נדריה ואסריה אשר אסרה על נפשה לא יקום וה' יסלח לה כי הניא אביה אתה (פרק ל' פסוק ו')

כתוב ברש"י ד"ה "וה' יסלח לה" במה הכתוב מדבר, באשה שנדרה בנזיר, ושמע בעלה והפר לה, והיא לא ידעה, ועוברת על נדרה ושותה יין ומטמאה למתים, זו היא שצריכה סליחה, ואף על פי שהוא מופר, ואם המופרין צריכין סליחה, קל וחומר לשאינן מופרין.

מדוע צריכה אותה אישה הפרה הרי אמרו חז"ל (קידושין מ.) מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה ונמצא שאף אם לפי מחשבתה עברה איסור מכל מקום כיון שבפועל אין זה איסור הרי נותר הדבר בגדר מחשבה בלבד ומדוע אם כן צריכה כפרה?

וביאר החתם סופר שיש לחלק בין מחשבה רעה בלבד שעליה אין האדם נענש לבין מי שבנוסף למחשבתו הרעה עושה גם מעשה ממש אלא שבלי משים עלה היתר בידו אז מצרף הקב"ה את מחשבתו הרעה למעשה שביקש לעשות ואימתי אין הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה אם כלל לא עשה שום מעשה ונותר הדבר ממש רק בגדר "מחשבה רעה".

נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמיך (פרק ל"א פסוק ב')

מדוע קרויה נקמה זו "נקמת בני ישראל"?

וביאר רבי לייב חסמן שאין זאת אלא בגלל שבעטיים של מדינים חטאו ישראל בשטים ונענשו על כך ומכאן שהמחטיא את חברו לא די שהוא יתן את הדין על שגרם לחברו לחטוא אלא גם עונשו שהרי מחמתו לקה הלה, ומידה טובה מרובה על אחת כמה וכמה המזכה את חברו לקיים רצון ה' ויפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה יותר מכל חיי העולם הבא והלה מקבל שכר נצחי הרי בכך יגדל שבעתיים שכרו של מזכה רעהו על ידי החסד שגמל עם רעהו והנחילו חיים עולם הבא יזכה אף הוא לחיי נצח.

שם:

מדוע תלתה התורה את מיתתו של משה רבינו בנקמת המדינים?

וביאר המשך חכמה שיתכן שאם היתה מלחמת מדין אחר מות משה היו בני ישראל אומרים שכל ימי משה לא נלחם בהם לפי שהחניף להם וכיון שהיה חתן יתרו כהן מדין שנים רבות ונמנע מלהלחם בהם ולכן מוכרח היה משה רבינו לנקום במדיינים קודם מיתתו.

וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה שנים עשר אלף חלוצי צבא (פרק ל"א פסוק ה')

כתוב ברש"י ד"ה "וימסרו" להודיעך שבחן של רועי ישראל כמה הם חביבים על ישראל, עד שלא שמעו במיתתו מה הוא אומר, עוד מעט וסקלוני (שמות יז, ד), ומשמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדין, לא רצו ללכת, עד שנמסרו על כרחן.

לכאורה יש בדברי רש"י אלו משום שבחן של ישראל ומדוע אמר רש"י "להודיעך שבחן של רועי ישראל"? ועוד מה שבח הוא זה שעד שלא שמעו במיתתו היו מוכנים לסוקלו?

וביאר החתם סופר שרבותינו אמרו כל תלמיד חכם שבני עירו אוהבים אותו אין זה משום מעלתו אלא בגלל שאין הוא מוכיחם על עוונותיהם ולכן כל זמן שהיה משה רבינו מוכיחם לא היו מרחמים עליו בני דורו אבל כאשר נודע להם כי קרב זמן מיתתו נכנע ליבם והבינו שאת טובתם ביקש כאשר הוכיחם ולפי זה מובן דברי רש"י "להודיעך שבחן של רועי ישראל" כי העובדה שבחיותו של משה הוא אומר "עוד מעט וסקלוני" מוכיחה שנהג משה רבינו כמנהיג המוכיח תמיד את צאן מרעיתו.

שם:

למעשה היו יוצאי הצבא שלושה עשר אלף שהרי גם משבט לוי יצאו עמם ומדוע נאמר רק שנים עשר אלף?
וביאר אדמו"ר מגור ששבט לוי היו מסורים ועומדים תמיד לעזרת ה' בגיבורים ורק שנים עשר אלף נמסרו בעל כרחם.

וישלח אתם משה אלף למטה לצבא אתם ואת פינחס בן אלעזר הכהן לצבא וכלי הקדש וחצצרות התרועה בידו (פרק ל"א פסוק ו')

הרי משה רבינו נצטווה ל"נקום" ומדוע אם כן שלח שלוחים?

וביאר בספר מלא העומר שהמדיינים ששלחו את בנותיהם להכשיל את בני ישראל יכלו לטעון להגנתם שאין שליח לדבר עבירה כמאמרם דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ולהיפטר בטענה זו אלא שפטור הוא רק מדיני אדם אבל בדיני שמים חייב גם המשלח וזהו שביקש משה רבינו להראותם שעל אף שנאמר לו "נקום" הבין מדבריו של הקב"ה שיעשה הדבר על ידי שליח להראותם כי שלוחו של אדם כמותו ויוצא המשלח ידי חובתו במעשה שלוחו ומכאן שראויים המדיינים להיענש אף שלא החטיאו את בני ישראל בעצמם אלא שלחו שליחים לעשות זאת.

ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע חמשת מלכי מדין ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב (פרק ל"א פסוק ח')

מה פשר דברי הכתוב "הרגו על חלליהם"?

וביאר בתפארת יהונתן שמלכי מדין מפחד בני ישראל החביאו עצמם מתוך החללים כדי שיחשבו ישראל שהם כבר פגרים מתים וישאירם בחיים אולם נתגלה הדבר לבני ישראל והם הרגו את מלכי מדין בתוך החללים וזהו שנאמר "הרגו על חלליהם".

ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויראו את ארץ יעזר ואת ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה, ויבאו בני גד ובני ראובן ויאמרו אל משה ואל אלעזר הכהן ואל נשיאי העדה לאמר (פרק ל"ב פסוקים א'-ב')

למה בתחילה הזכיר בני הגבירה ואחר כך בני השפחה מה שאין כן לקמן שכתוב ויבאו בני גד לפני בני ראובן?

וביאר רבינו בחיי משום שהם היו בעלי העצה תחילה ולפיכך הקדימן הכתוב, ועוד שהיו בעלי גבורה יותר מבני ראובן כענין שכתוב (דברים ל"ג) וטרף זרוע וכו' ולא היו מתפחדים מאנשי הארץ לשבת במקומות אלו אף על פי שהיו מתרחקים משאר השבטים שהיו מקובצים בארץ הקדושה.
שם:

הקשו המפרשים מה זה השוני בפסוקים למה פעם מקדים ראובן לגד ופסוק לאח"כ מקדים את גד לראובן?

וביאר הש"ך שברור כשמדברים סתם כך היה (לשבטים) ראובן קודם לגד כי הוא הבכור והחשוב אבל כשבאים לעשות מעשה ולבקש ממשה בקשה על הנחלות שם ראובן הולך אחורה ומעדיף שגד יעשה זאת מפני שהוא כבר נכווה בדודאים שעשה ונענש עונש כבד על זה ולכן פה קדם גד מעשה וביקש בקשה. (יש"כ לרב חיים צורן שליט"א על שהראני דברי הש"ך)

ויבאו בני גד ובני ראובן ויאמרו אל משה ואל אלעזר הכהן ואל נשיאי העדה לאמר, עטרות ודיבן ויעזר ונמרה וחשבון ואלעלה ושבם ונבו ובען, הארץ אשר הכה ה' לפני עדת ישראל ארץ מקנה הוא ולעבדיך מקנה (פרק ל"ב פסוק ב'-ד')

למה הפסיקו הפרשה ואחר כך כתוב ויאמרו אם מצאנו?

וביאר בספר טעמא דקרא על פי הירושלמי (פ"ק דביכורים) שאין מביאין ביכורים מעבר הירדן שנאמר אשר נתת לי ולא שנטלתי מעצמי ואמרין שם דחצי שבט מנשה מביאין וקורים שלא נטלו מעצמן, (ועוד) יש לומר שגם בני גד וראובן ידעו מזה ולכן לא רצו לבקש שלא להפקיע מצות

ביכורים מהן רק הציעו הענין לפני משה והפסיקו כדי שמשה יתן להם מעצמו ורק אחר כך שראו שמשה אינו נותן להם הוכרחו לבקש.

בלתי כלב בן יפנה הקניזי ויהושע בן נון כי מלאו אחרי ה' (פרק ל"ב פסוק י"ב)

מה שנקרא כאן קניזי ובפרשת שלח לא נזכר זה?

וביאר בספר טעמא דקרא משום דאז היה בתחילת המ' שנה היה ועדיין אביו היה חי ונקרא על שם אביו אבל אחר כך מת אביו ואמו נשאת לקנז וגידלו קנז אביו חורגו כמו שכתוב בסוטה (י"א:): ולכן קראוהו על שמו ואף על גב שכלב כבר היה אז בן מ' שנה מכל מקום כל המשפחה נקראת על שם קנז ראש המשפחה ולכן כאן שכבר היה בסוף המ' שנה קראוהו בשם שקראוהו אז וכן ביהושע (י"ד) קראוהו כלב בן יפנה הקניזי כי אז קראוהו כן.

נחנו נעבר חלוצים לפני ה' ארץ כנען ואתנו אחזת נחלתנו מעבר לירדן (פרק ל"ב פסוק ל"ב)

לכאורה היה לו לומר "אנחנו" ולמה אמר "נחנו"?

וביאר רבינו בחיי שמפני שהיו בני גד בעלי הכח והגבורה בכל המקומות לטרוף טרף האויבים ושבחו עצמם בלשון חלוצים לפני ה' לפיכך המעיטו עצמם בלשון "נחנו" דרך ענוה ושפלה כלשון (שמות ט"ז) ונחנו מה, וזה אל פי לשון בדרך הפשט אמנם קבלנו כי התחלת פסוק זה בנו"ן היה בכונה ופסוק שאמר ירמיהו (איכה ג') נחנו פשענו ומרינו כי שם הוצרך לאות נו"ן מפני האלפ"א בית"א וכן בכאן הוצרך להתחיל בנו"ן כי אחד עשר פסוקים הם במקרא שמתחילין בנו"ן ומסיימין בנו"ן וזה אחד מהם ואם כן לא היה יכול לומר "אנחנו" והוצרך לכתוב "נחנו" בידוע כי שם המפורש יוצא מאחד עשר פסוקים אלו.

בנו לכם ערים לטפכם וגדרת לצנאכם והיצא מפרכתם תעשו (ל"ב כ"ד)

והשאלה נשאלת אם אמר להם והיוצא מפרכתם תעשו מה הענין להוסיף בהתחלה בנו לכם וכו' זה מיותר?

ותשובה נפלאה שזה גופא משה רצה לרמז ולחנך אותם שכל מה שאמרתם תעשו חוץ מדבר אחד (פסוק ט"ז) מקודם שהקדמתם צאן ומקנה (כסף) לטפכם (ילדים) ששם בני גד וראובן ביקשו ממה נחלה ושם הקדימו כסף לילדים וע"ז משה אומר להם את זה אל תעשו אלא בנו לכם ערים לטפכם וגדרות לצנאכם כלומר תקדימו לכסף ובאמת אח"כ (פסוק כ"ו) בני גד וראובן מקדימים ילדים ע"ש. (יש"כ לרב חיים צורן שליט"א על הדברים הנפלאים)

העלון נתרם

להצלחת התורם ובני ביתו בכל מעשה ידיהם

ולרפו"ש הרב **אליעזר בן מרים** בתושח"י והרב **חיים בן שרה** בתושח"י

והילד **שמואל בן צביה** בתושח"י והרב **אברהם בן שרל** בתושח"י

ולע"נ מרן שר התורה רשכבה"ג ר' **שמריהו יוסף חיים בן הרב יעקב ישראל קניבסקי**

זצוק"ל נלב"ע ביום שושן פורים תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה.

והרב **בנימין בן ר' שלמה זלמן אפרים** מצגר זצוק"ל נלב"ע ח' אב תשע"ט

ורעייתו מרת **לאה בת ר' שאול** מצגר ע"ה נלב"ע כ"ד אדר א' תשע"ט (שנפטרו ללא זרע)

ואפרים בן רימה ע"ה נלב"ע י"ב טבת תש"פ

ניתן לקבל את העלון במיל: 4157546@gmail.com

אפשר לבקש גם בפלאפון אבל רק בין הסדרים **0534157546**

ניתן להוריד את העלון באתר דרשו, ביום חמישי. הדרכה: נכנסים לדרשו ובחרים הורדת עלונים, לחפש עלון בשם פנינים נפלאים, (לעלון קוראים פניני הפרשה – פנינים נפלאים).